

Stockholm den 28 april 2005

R-2005/0142

Till Justitiedepartementet

Ju2004/11774/L5

Sveriges advokatsamfund har genom remiss den 18 januari 2005 beretts tillfälle att avge yttrande över betänkandet Ingripanden mot unga lagöverträdare (SOU 2004:122).

Advokatsamfundet instämmer i åtskilliga avseenden i utredningens bedömningar och de förslag som med anledning därav lämnas.

I nedanstående delar har Advokatsamfundet invändningar eller tillkommande synpunkter.

Handläggningen inom rättsväsendet av brott begångna av barn och ungdomar, kapitel 6 punkt 6 punkt 2

Utredningens förslag om införande av ett särskilt lämplighetskrav för offentliga försvarare i ungdomsmål kan i förstone synas rimligt och angeläget. Å andra sidan är det i ett rättssystem som det svenska, med en utbyggd rättshjälp genom offentliga försvarare, synnerligen angeläget att domstolen inte ens kan misstänkas ha något inflytande på försvararens oberoende ställning. Detta är inte uttryck för en abstrakt och världsfrånvärd princip utan ett viktigt och ömtåligt inslag i förtroendet för rättsskipningen. Kravet på särskilda kunskaper, erfarenheter och personliga egenskaper hos försvararen ger naturligtvis – vilket framgår av formuleringarna – utrymme för subjektiva bedömningar vid domstolens förordnande av offentlig försvarare. Det är ett moment som så långt som möjligt bör undvikas.

Införandet av den föreskrivna regeln skulle också kunna tas till intäkt för en utvidgning av en motsvarande regel även till andra brottmål.

Intresset av att försvararna i ungdomsmål har goda yrkeskunskaper och i övrigt är lämpliga för uppgiften, torde numera i större mån än tidigare komma att tillgodoses genom det särskilda krav på årlig vidareutbildning som har införts för ledamöter av Sveriges advokatsamfund. Det är samfundets uppfattning att intresset av kunniga och lämpliga försvarare i ungdomsmål kan upprätthållas utan att den föreslagna regeln införs.

Straffvarning, kapitel 7

Advokatsamfundet delar utredningens uppfattning att åtalsunderlåtelse enligt lagen om unga lagöverträdare (LUL) bör ersättas av begreppet straffvarning och att denna åtgärd skall kunna användas i en stor utsträckning. Enligt förslaget skall åklagaren först i samband med ett personligt sammanträffande med den unge ta slutlig ställning till om straffvarning skall meddelas. Advokatsamfundet gör inte någon erinran mot en sådan reglering men vill understryka vikten av att de anvisningar som Riksåklagaren förväntas utfärda, med anledning av den föreslagna ordningen, präglas av sådan tydlighet och konkretion att strafflagstiftningens krav på likformighet och förutsebarhet fullt ut iakttas.

Socialtjänstpåföljd med ungdomskontrakt, kapitel 8 punkt 3 punkt 9

Advokatsamfundet har ingen erinran mot de förändringar som föreslås när det gäller överlämnande till vård inom socialtjänsten eller, med den föreslagna nya terminologin, ådömande av socialtjänstpåföljd. En uppstramning föreslås genom att domstolen, vid frivillig vård inom socialtjänsten, skall fastställa ett ungdomskontrakt som undertecknas av den unge och socialtjänsten. Kontraktet skall gå igenom under rättegången och rätten skall försäkra sig om att den unge alltjämt samtycker till förslaget.

En sådan ordning är förmodligen att föredra när det gäller att försäkra sig om att socialtjänstpåföljden verkligen genomförs. Det bör emellertid framhållas, och i förarbetena uttalas, att dessa åtgärder – för att säkerställa påföljden – inte får utföras på ett sådant sätt att den unge får intrycket av att domstolen, redan innan rättegången har avslutats, har tagit ställning i ansvarsfrågan.

Ungdomstjänst som självständig påföljd, kapitel 10 punkt 2 punkt 2

Ungdomstjänst föreslås bli en självständig påföljd. Möjligheten att kombinera socialtjänstpåföljd med ungdomstjänst skall dock behållas.

Det viktigaste skälet för att låta ungdomstjänst bli en självständig påföljd är att därmed kunna begränsa användningen av böter. Advokatsamfundet delar denna uppfattning. Man kan förutsätta att denna påföljd kommer att dömas ut i stor omfattning.

Advokatsamfundet anser emellertid att det vid en lagstiftning enligt förslaget bör lämnas tydligare anvisningar till domstolen om användningen av ungdomstjänst som självständig påföljd. En överanvändning, på bekostnad av t.ex. villkorlig dom, kan eljest befaras. Betänkandet lämnar inte tillräcklig vägledning om tillämpningen.

För att inte förslaget skall leda till en oönskad skärpning av påföljdsreaktionen mot den unge som döms för ett visst brott, där dagsböter enligt nuvarande ordning skulle ha valts, bör lägsta antal ungdomstjänsttimmar sättas till 10 i stället för föreslagna 20.

Anskaffandet av tillräckligt antal platser för ungdomstjänst har hittills varit ett problem. Även om ungdomstjänst nu föreslås bli obligatorisk för kommunerna kan detta i praktiken erbjuda problem även fortsättningsvis. Även mot den bakgrunden kan ett lägre antal minimitimmar ha en viss betydelse.

När det gäller platser för ungdomstjänst torde det bli nödvändigt att i större grad än hittills också vända sig till seriösa privata arbetsgivare. Advokatsamfundet ser inte någon nackdel med detta.

Sluten ungdomsvård, kapitel 14

Utredningen konstaterar att införandet 1999 av denna påföljd har lett till att fler ungdomar har dömts till en frihetsberövande påföljd men också – vilket kanske är ännu allvarligare – att de genomsnittliga tiderna för frihetsberövande har blivit längre. Ingen av dessa effekter var eftersträvad vid den tidigare påföljdsreformen. Intentionen var i stället den motsatta.

All erfarenhet visar att frihetsberövande av ungdomar innebär stora risker för skadeverkningar.

Utredningens förslag att komma till rätta med överanvändningen av sluten ungdomsvård övertygar emellertid inte. Om den tid den dömda har att verkställa uppgår till minst 4 månader – efter det att hänsyn tagits till bestämmelserna om tillgodoräknande av frihetsberövande och sammanläggning med annan dom – skall en eftervård på 6 månader ingå i verkställigheten. I sådana fall skall institutionstiden minskas med 2 månader.

Enligt Advokatsamfundet leder förslaget inte till att man vare sig begränsar den alltför frekventa användningen av korta frihetsberövanden eller till att längden på frihetsberövandena nedbringas i eftersträvad mån. Till detta kommer att vissa oönskade och negativa tröskeleffekter kan uppstå. Konstruktionen kan även framstå som svåröverskådlig och otydlig såväl för den unge som för domstolarna.

Behovet – som också utredningen slår fast – av att reglera användningen av sluten ungdomsvård på det sätt och till den tillämpningsnivå som eftersträvades vid påföljdens införande, måste ske på ett annat, tydligare och mera direkt sätt.

En möjlighet att åstadkomma en viss, men långt ifrån tillräcklig, utveckling i den riktningen, är enligt Advokatsamfundets uppfattning att införa möjligheterna att förena sluten ungdomsvård med skyddstillsyn. En sådan kombinationspåföljd skulle domstolen ha goda förutsättningar att tillämpa på ett från alla utgångspunkter eftersträvat sätt.

Ansvar för verkställigheten skulle visserligen komma att läggas på två huvudmän – Statens institutionsstyrelse under institutionsvistelsen och därefter kriminalvården (och inte socialtjänsten). De av utredningen framförda nackdelarna med detta är inte så betydande att påföljdsalternativet bör avvisas.

Utredningen föreslår för övrigt att möjligheten att döma till skyddstillsyn i förening med fängelse bör bibehållas för unga lagöverträdare. Även mot den bakgrunden bör kombinationspåföljden slutna ungdomsvård och skyddstillsyn kunna förordas.

Häktning av unga, kapitel 16

Unga personer under 18 år häktas i dag i en omfattning som inte är obetydlig. Den statistik som utredningen återger visar också att antalet häktade ungdomar under 18 år har ökat under de senaste åren.

Dessa konstateranden leder emellertid inte fram till något förslag från utredningens sida om ändrade regler för häktning av ungdomar. Utredningen föreslår endast det förtydligandet, av vad som redan tidigare har ansetts gälla, att kravet på synnerliga skäl skall vara uppfyllt, och intas i LUL, även när det gäller anhållande av en person i den åldern.

Utredningen föreslår inte heller några nya alternativ till häktning.

Enligt Advokatsamfundet måste denna fråga övervägas betydligt mera ingående än vad utredningen har gjort.

Det betydande men och den påfrestning som häktning innebär särskilt för unga personer – även för dem i åldersgruppen 18-21 år – måste leda till att häktningsinstitutet ytterligare begränsas.

I de fall då tvångsmedlet oundgängligen är nödvändigt bör även en placering av den unge på särskilt ungdomshem närmare övervägas. Utredningen synes ha avvisat denna möjlighet huvudsakligen av kostnadsskäl, vilket inte framstår som försvarbart.

SVERIGES ADVOKATSAMFUND

Anne Ramberg